

SAKSFRAMLEGG

28.02.2014

Saksbehandler: Anders Svensson
Arkivsaksnr.: 14/187

Arkiv: G21

RESERVASJONSMULIGHET FOR LEGER

Forslag til vedtak:

::: Sett inn innstillingen under denne linja ↓

1. Hvis staten åpner for en reservasjonsmulighet for leger, vil Bø kommune ikke inngå slike avtaler.

::: Sett inn innstillingen over denne linja ↑

... Sett inn saksutredningen under denne linja ↓

Saksutredning:

Lov om svangerskapsavbrudd (abortloven) ble vedtatt 1975. Loven gir alle kvinner rett til selvbestemt abort frem til 12. svangerskapsuke. Der er ingen henvisningsplikt for abort. Det betyr at kvinner som ønsker/vurderer abort kan henvende seg direkte til sykehus uten å involvere fastlegen.

Fra 1975 frem til 2001, var reservasjon mot deltakelse i abortsaker uproblematisk for allmennleger da der var lite formelle lovkrav knyttet til allmennlegestillinger. Innføringen av fastlegeordningen i 2001 gjorde at fastlegenes arbeid ble regulert av lov og forskrift i tillegg til en fastlegeavtale med kommunene. Avtalen innebærer forpliktelser overfor kommunen, men fremfor alt forpliktelser overfor innbyggerne på legens liste. Fastlegen skal tilby nødvendige helsetjenester for innbyggerne på sin liste og skal henvise til spesialisthelsetjenesten dersom det er nødvendig.

Frem til 2011 hadde fastleger (tidligere distriktsleger og kommuneleger) likevel anledning til å reservere seg mot å delta i abortsaker. Ordningen, som var en videreføring av tidligere praksis, var ikke hjemlet i lov og forskrift. De fleste fastleger hadde kollegiale ordninger der annen fastlege snakket med kvinnen, undersøkte henne og henviste henne til sykehus for inngreppet. Antallet fastleger som reserverer seg fra deltakelse i abortsaker er ukjent, men sannsynligvis dreier det seg om <100 leger i Norge. Der har ikke vært noen klager fra kvinner som ønsket abort.

I 2011 ga Helse og omsorgsdepartementet ut et rundskriv der de presiserer at fastleger ikke har anledning til å reservere seg mot å delta i abortsaker:

”Når det gjelder fastleger, uavhengig av om de er selvstendig næringsdrivende eller ikke, er det ikke hjemmel for kommunen til å frita legen for oppgaver som er pålagt ved lov eller forskrift.

Rundskrivet skapte etter hvert en hissig debatt. De fastleger som av samvittighetsgrunner ikke ønsket å delta i abortsaker meinte at rundskrivet i praksis var et yrkesforbud. Andre meinte at fastleger er nødt til å forholde seg til lover og forskrifter og at en fastlegeavtale innebærer en offentlig kontrakt som man ikke kan velge bort deler av. Det har liten hensikt å referere til argumenter brukt i debatten da den var sprikende og til dels usakelig.

Legeforeningen behandlet saken i landstyremøte i juni 2013. Vedtaket *”legger til grunn at det skal kunne tilrettelegges for reservasjonsadgang ved alvorlige samvittighetskonflikter knyttet til liv og død”*

Vedtaket var et kompromiss, og da man ikke definerte hva man meinte med ”alvorlige samvittighetskonflikter” og ikke fortalte hva ”liv og død” betyr, ble resultatet at vedtaket ikke bidro til at en avklaring.

Regjeringens forslag til reservasjonsmulighet for fastleger

Reservasjonsadgang for leger er en viktig sak for Krf. I forbindelse med samarbeidsavtalen mellom Krf, Høyre og Frp fikk Krf gjennomslag for at leger skal få anledning til å reservere seg mot oppgaver som strider mot legens samvittighet. Forslaget fra regjeringen er sendt til høring:

”I høringsnotatet foreslår departementet også endringer i fastlegeforskriften (forskrift 29. august 2012 nr. 842 om fastlegeordningen i kommunene) og i forskrift om pasient- og brukerrettigheter i fastlegeordningen (forskrift 29. august 2012 nr. 843).

Kommuner skal få adgang til å inngå avtaler med fastleger om at disse kan reservere seg av samvittighetsgrunner mot å henvise kvinner til abort. Fastlegen som reserverer seg må sørge for at kvinner på hans eller hennes liste som vurderer eller ønsker henvisning til abort, får tilbud om konsultasjon hos en annen fastlege i nærheten senest innen neste virkedag. Før kommunen kan inngå avtale om reservasjon, må fastlegen dokumentere at han eller hun har inngått en skriftlig avtale med en kollega som forplikter seg til å ta imot og henvise de aktuelle kvinnene.

Fastlegen som har reservert seg skal også informere kvinner på sin liste som vurderer eller ønsker henvisning til abort om at de kan henvende seg direkte til sykehuset uten henvisning fra fastlege.

Personer som står på listen til en fastlege som reserverer seg, skal få rett til å skifte til en fastlege som ikke har reservert seg. Dette skiftet skal ikke regnes som et skifte etter reglene om inntil to skifter per kalenderår. Før kommunen kan inngå en avtale om reservasjon, må den forsikre seg om

at det er andre fastleger i nærheten med åpne lister slik at de som ønsker det kan skifte til en fastlege som ikke har reservert seg.

Fastlegen skal informere alle sine eksisterende listeinnbyggere om reservasjonsavtalen straks avtalen er inngått. Kommunen skal sørge for at alle innbyggerne får informasjon om hvilke leger som til enhver tid har reservert seg slik at innbyggerne er kjent med det når de skal velge fastlege.”

Det er viktig å poengtere at avtalen ikke innebærer noen rett til reservasjon, men mulighet for det dersom forholdene ellers ligger til rett for det. Forslaget innebærer at kommunene må vurdere om kvinnes rettigheter blir ivaretatt dersom en fastlege for anledning til å reservere seg. Dette er en juridisk, administrativ og faglig vurdering som må gjøres av leder for legetjenesten (egentlig rådmannen).

Høringsfristen er 30. april 2014.

Vurdering av saken

Dilemmaet dreier seg om legens rett til å reservere seg mot behandling som strider mot egen overbevisning på den ene siden og pasientens juridiske rett til å motta behandling på den andre siden. Fastlegen har plikter overfor sine pasienter, regulert i lov, forskrift og avtaler. Kvinnen har rett til selvbestemt abort og fastlegen er pliktet til å henvise pasienter som har behov for det til behandling. Dersom legen reserverer seg mot deltakelse i abortsaker grunnet samvittighetskvaler, bryter han avtalen med kommunen. Er hensynet til legens samvittighet viktigere enn kvinnens rettighet til helsehjelp og kravene i lov, forskrift og fastlegeavtale?

Dessverre er saken litt mer komplisert enn som så. Fastlegens arbeid i forbindelse med abortsaker er ikke en henvisning i medisinsk forstand da det ikke gjøres en medisinsk vurdering av kvinnen. Fastlegen gjør undersøkelse, tar prøver, informerer kvinnen om behandlingsalternativer/prosedyrer og skriver under på at informasjonen er gitt. Det er kvinne alene som fatter beslutten og hun trenger ikke henvisning fra fastlege for å få abort. Hun kan henvende seg direkte til sykehuset og dermed er hennes rettigheter ivaretatt uavhengig av fastlegen. Det kan samtidig hevdes at fastlegens oppgaver overfor sine listepasienter naturligvis også omfatter støtte, samtale og veiledning i abortsaker.

Før 2011 hadde fastleger som ønsket det, i praksis en mulighet til å reservere seg mot abort. Det er et fåtall leger (ingen vet det eksakte tallet) som ønsker å reservere seg, og der er lite dokumentasjon på at ordningen har skapt problemer for kvinner som ønsker abort. De praktiske konsekvensene av en fortsatt reservasjonsmulighet for fastleger er derfor sannsynligvis små.

Regjeringens forslag åpner for reservasjonsmulighet ved abortsaker, men legeforeningens vedtak og diskusjonene blant leger og i media tyder på at fastleger kan komme til å ønske reservasjon mot

andre typer av saker som omhandler liv og død, så som innsetting av spiral (som kan innebære at et befruktet egg avstøtes fra livmoren) og henvisning til kunstig befruktning av homofile. Dersom man åpner for reservasjon mot abort grunnet samvittighetsspørsmål, kan det åpne for krav om reservasjon mot andre oppgaver.

Det å nekte leger anledning til å reservere seg medfører sannsynligvis at noen leger ikke lenger kan jobbe som fastlege. FN verdenserklæring om menneskerettigheter artikkel 18 sier:

Enhver har rett til tanke-, samvittighets- og religionsfrihet. Denne rett omfatter frihet til å skifte religion eller tro, og frihet til enten alene eller sammen med andre, og offentlig eller privat, å gi uttrykk for sin religion eller tro gjennom undervisning, utøvelse, tilbedelse og ritualer.

.Europarådets parlamentarikerforsamling vedtok i 2010 en resolusjon hvor det heter at *«ingen person, sykehus eller institusjon skal bli tvunget til ... eller diskriminert mot på noen måte for å nekte å utføre, tilrettelegge for eller assistere ... ved abort eller en hvilken som helst handling som kan forårsake døden til et menneskefoster eller –embryo.*

Det kan samtidig, med god grunn hevdes at det ikke er en menneskerett å jobbe som fastlege og at der finnes mange andre legeoppgaver for leger som ønsker å reservere seg.

Dersom leger nektes anledning til å reservere seg må man finne en ordning for de leger som allerede jobber som fastlege, og som har avtale om reservasjon. Det gjelder et fåtall leger men det kan bli krevende for en kommune å si opp en eksisterende fastlegeavtale på grunn av religiøs overbevisning hos legen, som tidligere har vært akseptert. En overgangsordning er derfor nødvendig

Konsekvenser for Bø kommune

Bø kommune har i dag ingen fastleger som ønsker å reservere seg mot deltakelse i abortsaker. Dersom Bø kommune i fremtiden ønsker å ansette en fastlege som ikke ønsker å delta i abortsaker kan dette enkelt løses gjennom kollegiale ordninger.

Uansett utfall av behandlingen i Stortinget, vil det få lite konsekvenser for innbyggerne i Bø i overskuelig framtid.

Åsa Elvik , rådmann

Jim Gundersen, helse- og omsorgsleder

Vedlegg:

[... Sett inn saksutredningen over denne linja ↑](#)

